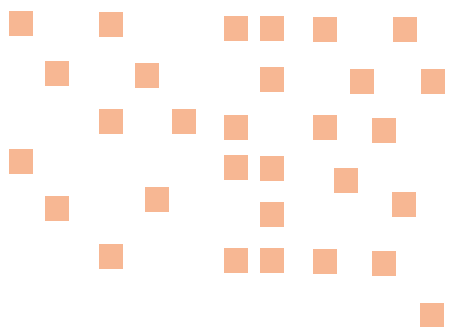

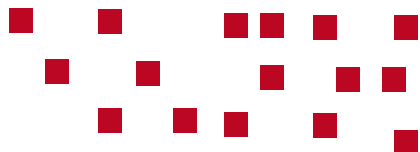
IRAK

SYTUACJA BEZPIECZEŃSTWA

**Sytuacja bezpieczeństwa i zagrożenia
dla ludności cywilnej**

**DPU-WIKP-424/76/2025
14.02.2025**

TREŚĆ ZLECENIA

Proszę o informację na temat sytuacji bezpieczeństwa w Iraku.

INFORMACJE DEMOGRAFICZNE

Ludność: ponad 42 mln.^[1]

Skład etniczny: Arabowie 75%-80%, Kurdowie 15%-20%, inni 5% (Turkmeni, Beduini, Asyryjczycy i in.).^[2]

Skład religijny: muzułmanie 95-98% (szyici 61-64%; sunnici 29-34%), chrześcijanie ok. 1% (katolicy obrządku chaldejskiego, łacińskiego, syryjskiego, melchickiego i ormiańskiego oraz inne mniejsze denominacje chrześcijańskie), inni 1-4 (w tym jezydzi, mandejczycy i inni).^[3]

USTRÓJ I SYTUACJA POLITYCZNA

USTRÓJ

Bezpośrednio przed uzyskaniem niepodległości, Irak był brytyjskim protektoratem. W 1932 r. uzyskał niepodległość, a w 1958 r. został ogłoszony republiką. W latach 1968-2003 Irak znajdował się pod rządami zdominowanej przez sunnitów partii Baas (Ba'ath, pol. Odrodzenie), której przewodził Saddam Hussajn. Został on obalony w 2003 r. wskutek interwencji koalicji wojskowej, z USA na czele. Nową konstytucję Iraku uchwalono w 2005 r. Obecnie Republika Iraku jest federalną demokracją parlamentarną.^[4]

Konstytucja z 2005 r. zatwierdziła autonomiczny status **Regionu Kurdystanu** (dalej w tekście określany także, jako **Kurdystan**). Kurdystan posiada własne instytucje władzy, administrację, wojsko (armię Peszmergów) oraz siły bezpieczeństwa. Cieszy się szeroką swobodą decyzyjną w sprawach wewnętrznych, podejmuje również decyzje, które są kontestowane przez irackie władze centralne.^{[5][6]}

¹ CIA (Central Intelligence Agency), The World Factbook. Irak, 16.01.2025, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/iraq/>

² CIA (Central Intelligence Agency), The World Factbook. Irak, 16.01.2025, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/iraq/>

³ CIA (Central Intelligence Agency), The World Factbook. Irak, 16.01.2025, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/iraq/>

⁴ DFAT (Australian Government - Department of Foreign Affairs and Trade), Country Information Report - Irak, 16.01.2023, <https://www.ecoi.net/en/file/local/2036511/country-information-report-iraq.pdf>

⁵ Carnegie Endowment for International Peace, Kurdistan's Politicized Society Confronts a Sultanistic System, 18.08.2015, <http://carnegieendowment.org/2015/08/17/kurdistan-s-politicized-society-confronts-sultanistic-system-pub-61026>

⁶ BBC News, Iraqi Kurdistan profile, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-28147263>

PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

Irak podzielony jest na 18 guberni (arab. muhafazah / l.poj. muhafazat; kurd. parezgakan, l.poj. parezga)^[7]:

- 15 leżących na terenie Iraku właściwego: Anbar (Al-Anbar), Basra, Musanna (Muthanna), Kadisiyya (Al-Qadisiyyah), Nadżaf (Najaf), Babilon (Babil), Bagdad (Baghdad), Zi Kar (Dhi Qar), Dijala (Diyala), Karbala, Kirkuk, Majsan (Maysan), Niniwa (Ninawa), Salah ad-Din (Salah al-Din), Wasit;
- 3 stanowiące terytorium Kurdystanu: Irbil (Erbil; kurd. Hewler); Sulajmanija (Sulaymaniyah; kurd. Slemani); Dahuk (Duhok; kurd. Dihok).

Mapa. Podział administracyjny Iraku (źródło Wikimedia Commons).^[8]

Gubernie dzielą się na dystrykty (arab. kaza), których jest 120.^[9]

⁷ Wikipedia, Governorates of Iraq, https://en.wikipedia.org/wiki/Governorates_of_Iraq

⁸ Wikimedia Commons, File: Iraq, administrative divisions - de - colored.svg, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Iraq_administrative_divisions_-_de_-_colored.svg

⁹ Wikipedia, Districts of Iraq, https://en.wikipedia.org/wiki/Districts_of_Iraq

STRUKTURA WŁADZY

Głowa państwa

Irak. Funkcję głowy państwa Republiki Iraku pełni prezydent, który wybierany jest na 4-letnią kadencję przewagą 2/3 głosów przez Radę Reprezentantów. W ostatnich wyborach z 13 października 2022 r., zwycięstwo odniósł kurdyjski polityk **Abd al-Latif Rashid**, zastępując na stanowisku prezydenta swojego rodaka Barhama Saliha (prezydent Iraku od 2 października 2018 r. do 13 października 2022 r.).^{[10][11]}

Kolejne wybory prezydenckie przewidziane są na 2026 r.^[12]

Kurdystan. Aktualnym prezydentem Regionu Kurdystanu jest -wybrany w głosowaniu parlamentu w dniu 28 maja 2019 r.- **Neczirwan Idris Barzani**. 12 czerwca 2019 r. odbyło się zaprzysiężenie i oficjalna inauguracja jego kadencji.^{[13][14]}

Rząd i premier

Irak. Stanowisko premiera od 27 października 2022 r. piastuje **Mohammed Shia Al-Sudani**^[15], który reprezentuje szyitów wspieranych przez Iran.^[16]

Kurdystan. W chwili obecnej premierem Kurdystanu jest **Masrur Barzani**^[17] (kuzyn Neczirwana Barzaniego oraz najstarszy syn Masuda Barzaniego – przywódcy **Demokratycznej Partii Kurdystanu (KDP)** i byłego prezydenta Kurdystanu irackiego). Ww. piastuje tę funkcję od dnia 10 lipca 2019 r.^{[18][19]}

Parlament i wybory parlamentarne

Irak. Władzę ustawodawczą w Iraku sprawuje **Rada Reprezentantów (Madżlis an-Nuwwab al-Iraki)**, która składa się z 329 członków, z których 320 wybieranych jest w wyborach bezpośrednich, natomiast 9 miejsc zarezerwowanych jest dla mniejszości: 5 dla chrześcijan (po jednym reprezentancie z Bagdadu, Niniwy, Kirkuku, Irbilu i Dahuku), po jednym dla mandejczyków, jezydów, szabaków, Kurdów-faili (Kurdów-szyitów). Ponadto 25% miejsc w parlamencie przeznaczonych jest dla kobiet. Kadencja w Izbie Reprezentantów trwa 4 lata.^[20]

¹⁰ Al Jazeera, Iraqi parliament elects Abdul Latif Rashid as new president, 13.10.2022, <https://www.aljazeera.com/news/2022/10/13/iraqi-parliament-elects-new-president-abdul-latif-rashid>

¹¹ Wikipedia, Barham Salih, https://pl.wikipedia.org/wiki/Barham_Salih

¹² Wikipedia, List of elections in 2026, https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_elections_in_2026

¹³ Reuters, KDP nominates Nechirvan and Masrour Barzani for Iraqi Kurdistan's top posts, 03.12.2018, <https://www.reuters.com/article/us-iraq-kurds/kdp-nominates-nechirvan-and-masrour-barzani-for-iraqi-kurdistan-top-posts-idUSKBN1O20VY>

¹⁴ Kurdistan Region Presidency, <https://presidency.gov.krd/en/home/#>

¹⁵ CIA (Central Intelligence Agency), The World Factbook. Iraq, 16.01.2025, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/iraq/>

¹⁶ Al Jazeera, Iraq's new prime minister-designate: Who is Mohammed al-Sudani?, 13.10.2022, <https://www.aljazeera.com/news/2022/10/13/iraqs-new-prime-minister-designate-who-is-mohammed-al-sudani>

¹⁷ Kurdistan Regional Government, Prime Minister, Masrur Barzani, <https://gov.krd/english/government/the-prime-minister/>

¹⁸ BBC Monitoring, Explainer: Cousins nominated to be new rulers of Iraqi Kurdistan, 04.12.2018, <https://monitoring.bbc.co.uk/product/c200gro0>

¹⁹ Kurdistan Regional Government, Prime Minister, Masrur Barzani, <https://gov.krd/english/government/the-prime-minister/>

²⁰ CIA (Central Intelligence Agency), The World Factbook. Iraq, 16.01.2025, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/iraq/>

Ostatnie wybory odbyły się w październiku 2021 r., a kolejne są planowane na 2025 r. Najlepszy wynik uzyskało w nich ugrupowanie **Sairun** szyickiego duchownego **Muktady as-Sadra**, które zdobyło 73 z 329 miejsc w parlamencie, o 18 więcej niż w poprzednich wyborach. Sunnicki blok Takaddum (w źródłach także: **Taqaddum**, pol. Postęp), którego liderem jest obecny przewodniczący parlamentu **Muhammad Halbusi**, zdobył 38 mandatów, szyickie **Dawlat al-Kanun** (pol. Państwo Prawa) byłego premiera **Nuriego Al-Malikiego** weszło do Rady Reprezentantów z 35 posłami. **Demokratyczna Partia Kurdystanu (KDP)** byłego prezydenta autonomicznego Regionu Kurdystanu Masuda Barzaniego zdobyła 33 miejsca, proirański blok **Al-Fatah** (pol. Zwycięstwo) zdobył zaledwie 16 mandatów.^[21]

Kurdystan. Kurdyjski region autonomiczny ma własny jednoizbowy parlament, którego 111 posłów wybieranych jest na 4-letnią kadencję. Prawo autonomii rezerwuje po 5 miejsc w parlamencie dla przedstawicieli mniejszości chrześcijańskiej oraz turkmeńskiej.^[22]

Ostatnie wybory parlamentarne odbyły się w dniu 20 października 2024 r. Pierwsze miejsce zajęła w nich rządząca **Demokratyczna Partia Kurdystanu (KDP)** zdobywając 39 miejsc. **Patriotyczna Unia Kurdystanu (PUK)**, zajęła drugie z 23 mandatami, tymczasem partia **Nowe Pokolenie**, zajęła trzecie miejsce z 15 mandatami. Frekwencja wyborcza wyniosła 72% (w poprzednich wyborach, które odbyły się w 2018 r. było to 59%).^[23]

SYSTEM PRAWNY

System prawny Republiki Iraku opiera się na konstytucji, która została przyjęta w 2005 r. i jest nadrzędnym aktem prawnym. Stosowany jest kodeks karny i postępowania karnego oraz kodeks cywilny, wzorowany na europejskich kodeksach, a także kodeks rodzinny, który w dużym stopniu opiera się na islamskim prawie szariatu.^[24]

W Kurdystanie system prawny tworzy prawo federalne oraz prawo regionalne, a także normy prawa plemiennego i religijnego (szariatu).^[25]

KARA ŚMIERCI

Irak. Prawodawstwo Iraku przewiduje karę śmierci i jest ona orzekana oraz wykonywana. Kara śmierci może być orzeczona za takie przestępstwa jak: morderstwo oraz podpalenie, gwałt, napad i porwanie, jeśli miały skutek śmiertelny, a ponadto za handel narkotykami, prostytutkę, szpiegostwo, zdradę i sabotaż. Na podstawie prawa antyterrorystycznego na karę śmierci może być także skazana osoba, która popełnia, planuje, finansuje lub pomaga w popełnieniu aktu terroru.

²¹ PISM (Polski Instytut Spraw Międzynarodowych), Irak po wyborach parlamentarnych, 15.10.2021, <https://www.pism.pl/publikacje/irak-po-wyborach-parlamentarnych>

²² Institute Kurde de Paris, The final results of the parliamentary elections in Kurdistan, 31.10.2018, <https://www.institutkurde.org/en/info/the-final-results-of-the-parliamentary-elections-in-kurdistan-1232551449.html>

²³ Al Jazeera, Ruling KDP in Kurdish region of northern Iraq wins delayed elections, 30.10.2024, <https://www.aljazeera.com/news/2024/10/30/iraqi-kurdistan-ruling-party-kdp-wins-delayed-election>

²⁴ Wikipedia, Law of Iraq, https://en.wikipedia.org/wiki/Law_of_Iraq

²⁵ Repetowicz W., Kurdystan irański i jego społeczeństwo, 2023, https://portalswiatowid.udsc.gov.pl/api/file/HoNWTz53269_Kurdystan_Irański_i_jego_spoleczenstwo.pdf.pdf

Egzekucje są wykonywane przez powieszenie. W ostatnich latach większość wyroków śmierci dotyczyła właśnie osób oskarżonych o akty terroru/terroryzm.^[26]

Jak podaje Amnesty International w swoim ostatnim raporcie, w 2023 r. wykonano co najmniej 16 egzekucji. Jednocześnie w 2023 r. co najmniej 138 osób zostało skazanych na karę śmierci. W 2023 r. w ośrodkach detencyjnych Iraku przebywało co najmniej 8.421 osób skazanych na karę śmierci.^[27]

Kurdystan. Na terenie irackiego Kurdystanu obowiązuje kara śmierci, która jest orzekana. Ponad 440 osób oczekuje na wykonanie wyroku kary śmierci, jednak od 2008 r. władze regionalne Kurdystanu utrzymują moratorium na wykonywanie kary śmierci.^[28]

SYTUACJA BEZPIECZEŃSTWA

ANALIZA STATYSTYCZNA

W 2022 r. na terenie Iraku w wyniku incydentów związanych z bezpieczeństwem zginęło ponad 1.919 osób (członków służb bezpieczeństwa, bojowników i cywili), w 2023 r. ilość wszystkich ofiar wyniosła 1.342, natomiast w 2024 r. zginęły ogółem ponad 962 osoby.^[29]

CHARAKTERYSTYKA SYTUACJI BEZPIECZEŃSTWA

Za zewnętrzne bezpieczeństwo państwa formalnie odpowiadają irackie siły zbrojne, jednak obecnie ich głównym zadaniem jest prowadzenie operacji przeciw nielegalnym i terrorystycznym ugrupowaniom zbrojnym wewnątrz kraju. Wojska irackie nie stacjonują na terenie innych państw i nie prowadzą tam żadnych działań.^[30]

W strukturach irackich sił zbrojnych znajdują się także paramilitarne oddziały, prowadzone przez poszczególne grupy religijne i etniczne. Są to przede wszystkim:

- **Jednostki Mobilizacji Ludowej (Al-Haszd Asz-Szaabi, PMU).** Są one finansowane przez rząd, jednak mają luźną strukturę dowodzenia i nie zawsze się podporządkowują irackiemu dowództwu. Składają się z wielu luźnych bojówek, często powiązanych z różnymi politykami, w większości są to jednak bojówki szyickie. Część z nich jest wspierana przez Iran.

²⁶ DFAT (Australian Government - Department of Foreign Affairs and Trade), Country Information Report - Iraq, 16.01.2023, <https://www.ecoi.net/en/file/local/2036511/country-information-report-iraq.pdf>

²⁷ Amnesty International: Death Sentences and Executions 2023 [ACT 50/7952/2024], May 2024 <https://www.ecoi.net/en/file/local/2110112/ACT5079522024ENGLISH.pdf>

²⁸ HRW (Human Rights Watch), World Report 2025 - Iraq, 16.01.2025, <https://www.hrw.org/world-report/2025/country-chapters/iraq>

²⁹ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Iraq, 01.01.2022 – 31.12.2024, dane pobrano 15.01.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

³⁰ CNN, US conducts strike in Iraq on Kataib Hezbollah commander responsible for attacks on American forces, 07.02.2024, <https://edition.cnn.com/2024/02/07/politics/us-carries-out-an-airstrike-in-baghdad/index.html>

- **Plemienne Jednostki Mobilizacji (Tribal Mobilization Forces, TMF)**, luźno powiązane ze sobą brygady, reprezentujące sunnitów, jezydów, chrześcijan czy Turkmenów. Czasami są podporządkowane bezpośrednio władzom, a czasami PMU albo władzom lokalnym.
- **Peszmergowie.** Konstytucja federalna przyznaje Kurdom prawo do posiadania własnych sił bezpieczeństwa, co w praktyce oznacza, że obie główne partie kurdyjskie posiadają własne oddziały bezpieczeństwa – tzw. oddziały Peszmergi, które w myśl konstytucji odpowiedzialne są za utrzymanie ładu na terenie autonomicznego Kurdystanu. Jednakże formalnie podlegają one Ministerstwu Spraw Wewnętrznych irackiego Kurdystanu.^[31]

Interwencja amerykańska. Na terytorium Iraku znajdują się **amerykańskie bazy wojskowe**. Armia USA od 2018 r. prowadzi formalnie tylko misję doradczą i szkoleniową, a jej bojowy kontyngent został wycofany w grudniu 2021 r.^[32] Mimo to wojska amerykańskie prowadzą również działania bojowe na terytorium Iraku, czemu rząd tego kraju wielokrotnie się sprzeciwiał, uważając je za „akty agresji i pogwałcenie suwerenności kraju”.^[33]

Interwencje Iranu. Pomimo zaangażowania USA, jak i Iranu w zwalczanie wspólnego wroga, jakim są oddziały **Państwa Islamskiego**, historyczna rywalizacja obu krajów przyczyniła się do dalszej destabilizacji sytuacji w Iraku. Sytuacja zaostrzyła się w styczniu 2020 r., po zabójstwie dowódcy irańskiej formacji Strażnicy Rewolucji i brygady specjalnej Kuds, generała Kasima Sulejmaniego, przebywającego w Iraku z oficjalną wizytą, które zostało przeprowadzone na zlecenie USA. Zabójstwo stało się początkiem akcji odwetowych i regularnego ostrzeliwania amerykańskich baz w Iraku, co spowodowało dodatkową presję ze strony Iraku na Amerykanów, by ci zakończyli swoją misję bojową.^[34]

Oprócz tego Iran wielokrotnie prowadził bombardowania okolic Irbilu, atakując cele powiązanej z irańskimi Kurdami organizacji **Kurdistan Democratic Party of Iran (KDPI)**, którzy znaleźli schronienie po drugiej stronie granicy. Pierwszy raz ataki tego typu Iran przeprowadził w 2018 r., ale ich apogeum nastąpiło w 2022 r. Miały związek z sytuacją wewnętrzną w Iranie i nastąpiły po zabójstwie irańskiej Kurdyjki, Mahsy Amini i zamieszkach, jakie następnie wybuchły w Iranie.^[35] Mimo że jeszcze w 2022 r. ACLED odnotował 77 przypadków bezpośredniej interwencji irańskich sił bezpieczeństwa w Iraku, o tyle w 2023 r. miały miejsce tylko 2 takie przypadki.^[36]

³¹ CIA (Central Intelligence Agency), The World Factbook. Iraq, 16.01.2025, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/iraq/>

³² CIA (Central Intelligence Agency), The World Factbook. Iraq, 16.01.2025, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/iraq/>

³³ CNN, US conducts strike in Iraq on Kataib Hezbollah commander responsible for attacks on American forces, 07.02.2024, <https://edition.cnn.com/2024/02/07/politics/us-carries-out-an-airstrike-in-baghdad/index.html>

³⁴ EUAA (European Union Agency For Asylum), Iraq - Security Situation, 01.2022, [https://www.ecoi.net/en/file/local/2068422/2022_02_EUROPEAN_UNION_AGENCY_FOR_ASYLUM\(EUAA\)_COI_Report_Iraq_Security_situation.pdf](https://www.ecoi.net/en/file/local/2068422/2022_02_EUROPEAN_UNION_AGENCY_FOR_ASYLUM(EUAA)_COI_Report_Iraq_Security_situation.pdf)

³⁵ The New Arab, What was behind Iran's deadly missile attack on Iraqi Kurdistan?, 17.01.2024, <https://www.newarab.com/analysis/what-was-behind-irans-missile-attack-iraqi-kurdistan>

³⁶ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Iraq, Military Forces of Iran, 01.01.2022 – 31.12.2024, dane pobrano 15.01.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

Deeskalacja nastąpiła zapewne w związku z porozumieniem międzyrządowym, które zobowiązywało Irak do usunięcia partyzantów spod wspólnej granicy.^[37]

Jednakże na przełomie 2023 i 2024 r. doszło do ponownego nasilenia ataków, pośrednio w wyniku wybuchu konfliktu w Izraelu i Strefie Gazy – proirańskie bojówki wzmogły ataki na amerykańskie bazy wojskowe na Bliskim Wschodzie.^{[38][39]} Ponadto Iran ponownie zaatakował bezpośrednio cele w Kurdystanie.^[40] ACLED odnotował w 2024 r. 3 przypadki interwencji wojsk irańskich w Iraku (dwa w gubernatorstwie Irbil oraz jeden w Dijala).^[41] Z kolei wojska amerykańskie przeprowadziły uderzenia odwetowe.^[42]

Interwencje Turcji. Konflikt między wojskiem tureckim i oddziałami **Partii Pracujących Kurdystanu (PKK)** w latach 2015-2017 spowodował wypchnięcie oddziałów bojowników PKK poza granice Turcji. Stworzyli oni wówczas nowe bazy w irackim Kurdystanie (obok istniejącej od początku lat 2000. bazy w górach Kandil), zwłaszcza w górach Zagros (okręg Dahuk), a także w górach Sindżar, skąd pochodzą iraccy Kurdowie jezydzi. Oddziały PKK walczą tam w sojuszu z jezydzkimi bojówkami o nazwie **Sinjar Resistance Units (YBS)**. Współpracują oni także z Kurdami walczącymi na terenie Syrii.^[43] Według tureckiej agencji prasowej Anadolou, w 2022 r. pod kontrolą PKK było kilkaset wsi w irackim Kurdystanie. Oskarżano także PKK o regularne ataki bombowe na linie przesyłowe i rurociągi prowadzące z irackiego Kurdystanu do Turcji, powodujące straty finansowe dla rządu kurdyjskiego.^[44]

Od marca 2018 r. trwają w związku z tym kolejne operacje lądowe armii tureckiej w północnej części irackiego Kurdystanu. Siły tureckie weszły około 20 km w głąb irackiego terytorium (na tereny irackiego Kurdystanu).^[45] Tureckie wojsko dysponuje obecnie co najmniej 38 bazami wojskowymi na terytorium irackiego Kurdystanu (większość w górskich terenach guberni Dahuk).^[46] Turcja cieszy się cichym poparciem dominującej w Kurdystanie irackim partii KDP, podczas gdy PKK jest wspierane przez syryjską organizację **People's Protection Units (YPG)**, a pośrednio także

³⁷ Reuters, Iran says Iraq has agreed to disarm and relocate Kurdistan militants, 28.08.2023, <https://www.reuters.com/world/middle-east/iran-says-iraq-has-agreed-disarm-relocate-kurdistan-militants-2023-08-28/>

³⁸ BBC News, US personnel injured in missile attack on Al Asad airbase in Iraq, 21.01.2024, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-68045254>

³⁹ AP (Associated Press), Troops hurt after three drones attack US bases in Iraq as tensions flare after Gaza hospital blast, 19.10.2023, <https://apnews.com/article/iraq-militias-iran-us-base-attack-drone-hamas-israel-war-80f6739c3ab34662afb316285914e39>

⁴⁰ The New Arab, What was behind Iran's deadly missile attack on Iraqi Kurdistan?, 17.01.2024, <https://www.newarab.com/analysis/what-was-behind-irans-missile-attack-iraqi-kurdistan>

⁴¹ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Iraq, Military Forces of Iran, 01.01.2022 – 31.12.2024, dane pobrano 15.01.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

⁴² CNN, US conducts strike in Iraq on Kataib Hezbollah commander responsible for attacks on American forces, 07.02.2024, <https://edition.cnn.com/2024/02/07/politics/us-carries-out-an-airstrike-in-baghdad/index.html>

⁴³ International Crisis Group, Turkey's PKK Conflict: A Regional Battleground in Flux, 18.02.2022, <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/western-europemediterranean/turkey/turkeys-pkk-conflict-regional-battleground-flux>

⁴⁴ Anadolou Agency, PKK terrorists continue to threaten security, economy of regional N.Iraq gov't, 20.04.2022, <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/pkk-terrorists-continue-to-threaten-security-economy-of-regional-niraq-govt/2568658>

⁴⁵ Middle East Eye, How far will Turkey's anti-PKK operation in northern Iraq go?, 08.05.2018, <http://www.middleeasteye.net/news/turkey-pkk-iraq-operation-1642512166>

⁴⁶ Defence 24, Turecka operacja w Iraku: w stronę chaosu, 12.05.2022, <https://defence24.pl/geopolityka/turecka-operacja-w-iraku-w-strone-chaosu-opinia>

przez Iran i jego sojuszników z PMU.^[47] Naloty i bombardowania na pozycje Partii Pracujących Kurdystanu są dokonywane natomiast bez zgody rządu w Iraku (w lipcu 2022 r. irackie władze wniosły nawet w tej sprawie skargę do Rady Bezpieczeństwa ONZ).^[48]

W 2023 r. naloty tureckie były główną przyczyną ofiar śmiertelnych w Iraku. Na przestrzeni roku, Turcja przeprowadziła blisko 2.900 interwencji na terenie tego kraju, na całym pasie granicy Kurdystanu z Turcją oraz z Iranem. W wyniku tych działań śmierć poniosło 195 osób (175 osób zginęło w ponad 2.500 interwencji w 2022 r.), najwięcej w guberni Dahuk (zginęło tam 75 osób). W 2024 r. Turcja przeprowadziła ponad 5.000 ataków, w których zginęło 97 osób.^[49]

Nielegalne ugrupowania zbrojne. Ponadto w Iraku działa nadal wiele nielegalnych ugrupowań zbrojnych. Są to przede wszystkim komórki **Państwa Islamskiego (PI)**. W prowincji Sindżar funkcjonują oddziały jezydzkie: **Sinjar Resistance Units (YBS)**.^[50] W irackim Kurdystanie swoje bazy posiada także pochodząca z Turcji **Partia Pracujących Kurdystanu (PKK)**, która utrzymuje związki z syryjską kurdyjską organizacją **People's Protection Units (YPG)**.^[51]

Konflikt z Państwem Islamskim (PI). Państwo Islamskie, choć poważnie osłabione i pozbawione zaplecza terytorialnego, utrzymało obecność swoich komórek oraz zdolność do przeprowadzania zamachów na terenie kraju, a zwłaszcza w guberniach: **Dijala, Anbar, Salah ad-Din i Kirkuk**. W 2022, 2023 oraz 2024 r. PI przeprowadzało ataki zarówno na cele wojskowe, jak i na cywilne. Łącznie było to blisko 600 ataków (315 w 2022 r., 130 w 2023 r. oraz 127 w 2024 r.), w których zginęło w sumie ponad 400 osób.^[52]

Sindżar. Sindżar, który doświadczył w niedalekiej przeszłości czystek etnicznych ze strony Państwa Islamskiego, popełnianych zwłaszcza na Kurdach jezydach, stanowi obecnie terytorium sporne między irackim rządem centralnym a regionalnymi władzami kurdyjskimi. W dystrykcie działa wiele organizacji zbrojnych, m.in. PKK oraz jej syryjskie odgałęzienie YBS, oddziały PMU i jednostki federalne, mniejsze lokalne milicje jezydzkie, arabskie-szyickie i plemienne, rywalizujące o władzę i wpływy (kurdyjscy peshmergowie podlegli KDP wycofali się z Sindżaru w 2017 r., po konfrontacji kurdyjsko-irackiej wywołanej referendum niepodległościowym w Kurdystanie). W maju 2022 r. doszło tam do starć między YBS a iracką armią, które pociągnęły za sobą wysiedlenia ludności cywilnej, największe od 2014 r. Mieszkańcy Sindżaru i jezydzy działacze wezwali wszystkie strony konfliktu do wycofania sił

⁴⁷ International Crisis Group, Turkey's PKK Conflict: A Regional Battleground in Flux, 18.02.2022, <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/western-europemediterranean/turkey/turkeys-pkk-conflict-regional-battleground-flux>

⁴⁸ The Washington Post, Turkey's War in Northern Iraq: By the Numbers, 27.07.2022, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/turkeys-war-northern-iraq-numbers>

⁴⁹ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Iraq, 01.01.2022 – 31.12.2024, dane pobrano 15.01.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

⁵⁰ International Crisis Group, Turkey's PKK Conflict: A Regional Battleground in Flux, 18.02.2022, <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/western-europemediterranean/turkey/turkeys-pkk-conflict-regional-battleground-flux>

⁵¹ OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Eskalacja napięć turecko-amerykańskich na tle PKK, 17.02.2021, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2021-02-17/eskalacja-napiec-turecko-amerykanskich-na-tle-pkk>

⁵² ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Iraq, Islamic State, 01.01.2022 – 31.12.2024, dane pobrano 15.01.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

zbrojnych i przywrócenia porządku. Starcia ustały, ale sytuacja w Sindżarze pozostaje napięta.^[53]

USTAWODAWSTWO SPECJALNE

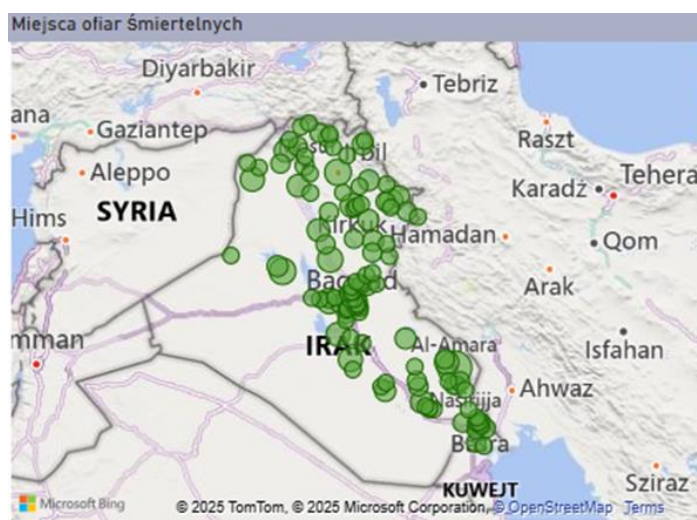
Obecnie brak informacji o stanie wyjątkowym w kraju lub na jego części.

SYTUACJA LUDNOŚCI CYWILNEJ

ANALIZA STATYSTYCZNA

W ciągu ostatnich dwóch lat na terenie Iraku nie odnotowano przypadków masowych zbrodni przeciwko cywilom, a liczba ofiar śmiertelnych z roku na rok maleje.

Według danych ACLED, w 2022 r. w Iraku w różnego rodzaju incydentach śmierć poniosło 465 cywilów, z kolei w 2023 r. odnotowano 385 ofiar cywilnych, zaś w 2024 r. odnotowano 267 ofiar cywilnych.^[54]

Mapa. Miejsca śmierci cywilów w Iraku w okresie: 01.01.2024-31.12.2024 (grafika wykonana przez WIKP w programie PowerBI, na podstawie danych ACLED i OpenStreetMap).^[55]

⁵³ International Crisis Group, Iraq: Stabilising the Contested District of Sinjar, 31.05.2022, <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/gulf-and-arabian-peninsula/iraq/iraq-stabilising-contested-district-sinjar>

⁵⁴ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Iraq, Civilians, 01.01.2022 – 31.12.2024, dane pobrano 15.01.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

⁵⁵ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Iraq, Civilians, 01.01.2022 – 31.12.2024, dane pobrano 15.01.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

Prowincja (admin1)	Liczba zdarzeń	Liczba ofiar
Baghdad	166	54
Maysan	53	30
Ninewa	37	25
Al Sulaymaniyah	29	22
Al Anbar	22	21
Al Basrah	41	20
Diyala	24	14
Salah Al Din	10	14
Erbil	20	13
Thi Qar	42	13
Kirkuk	37	11
Duhok	29	8
Al Najaf	10	6
Al Muthanna	24	5
Kerbala	4	5
Babil	12	3
Wassit	14	3
Al Qadisiya	3	0
Suma	577	267

Tabela. Liczba śmiertelnych ofiar cywilnych w poszczególnych jednostkach administracyjnych Iraku w okresie: 01.01.2024-31.12.2024 (tabela przygotowana przez WIKP w programie PowerBI, na podstawie danych ACLED).^[56]

Największym zagrożeniem dla cywilów są nadal nielegalne organizacje zbrojne, bardzo często pozostające niezidentyfikowane (146 ofiar cywilnych w okresie 01.01.2024-31.12.2024). Dużym zagrożeniem są także milicje klanowe, które dokonują aktów zemsty z powodów lokalnych sporów i konfliktów (51 ofiar cywilnych w ww. czasie). Co najmniej 29 osób cywilnych poniosło śmierć w wyniku działań Państwa Islamskiego.^[57]

W dużych miastach, jak Bagdad lub Basra, większość cywilnych ofiar konfliktu stanowią osoby, które poniosły śmierć wskutek pojedynczych ataków. Zwykle sprawcy i motywy ataków pozostają nieznane.^[58]

⁵⁶ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Iraq, Civilians, 01.01.2022 – 31.12.2024, dane pobrano 15.01.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

⁵⁷ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Iraq, Civilians, 01.01.2022 – 31.12.2024, dane pobrano 15.01.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

⁵⁸ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Iraq, Civilians, 01.01.2022 – 31.12.2024, dane pobrano 15.01.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

ZAGROŻENIA DLA CYWILÓW ZWIĄZANE Z KONFLIKTEM ZBROJNYM

DZIAŁANIA WOJENNE

W okresie od początku 2022 r. do końca 2024 r. na terenie Iraku nie odnotowano działań zbrojnych, które wymierzone byłyby w ludność cywilną.

Od 2022 r. rzadko dochodziło do ofiar cywilnych w wyniku ostrzału i wymiany ognia. Cywile nie są bezpośrednim celem działań zbrojnych walczących stron, jednak nadal mogą stać się ofiarą przypadkowego ostrzału. Największym zagrożeniem tego typu są ataki i naloty prowadzone przez armię turecką na terenach przygranicznych Kurdystanu. W ich wyniku w 2022 r. zginęło 32 cywilów, a w 2023 r. – 31, natomiast w 2024 - 20. Najbardziej zagrożone bombardowaniami były wsie przygraniczne w guberniach: Sulajmanijja (31 ofiar cywilnych w okresie od początku 2022 r. do końca 2024 r.), Dahuk (18 ofiar cywilnych w ww. czasie), Niniwa (10 ofiar cywilnych) i Irbil (8 ofiar cywilnych).^[59]

Irakijscy cywile ginęli także w wyniku nalotów irańskich oraz amerykańskich.^[60]

20 lipca 2022 r. w ostrzale artyleryjskim w dystrykcie Zachu, prowincja Dahuk, zginęło 9 cywilów, którzy przyjechali na piknik do popularnej, górskiej miejscowości Parach. Ponadto rannych zostało co najmniej 29 osób. O ostrzał oskarżały się wzajemnie turecka armia oraz PKK.^[61]

28 grudnia 2023 r. tureckie bomby spadły na namiot należący do ekipy kopiącej studnię w dystrykcie Sindżar, gubernia Niniwa, zabijając pięć osób.^[62]

14 stycznia 2024 r. siły irańskie wystrzeliły 11 rakiet, które skierowane były na Irbil. Celem ataku nie były bazy wojskowe, a prywatny dom jednego z najbogatszych kurdyjskich biznesmenów, Peshrawa Dizayee, zabijając jego samego, członków jego rodziny oraz znajomego przedsiębiorcę.^[63]

Na początku lutego 2024 r. amerykańskie wojska zbombardowały cele w Iraku, związane z milicjami szyickimi, jednak rząd Iraku utrzymuje, że w bombardowaniach zginęli także cywile.^[64]

⁵⁹ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Iraq, Civilians, Military Forces of Turkey, 01.01.2022 – 31.12.2024, dane pobrano 15.01.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

⁶⁰ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Iraq, Civilians, Air/drone strikes, 01.01.2022 – 31.12.2024, dane pobrano 15.01.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

⁶¹ BBC News, Iraq accuses Turkey of attack that killed nine in Kurdistan, 21.07.2022, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-62246911>

⁶² ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Iraq, Civilians, Air/drone strikes, 01.01.2022 – 31.12.2024, dane pobrano 15.01.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

⁶³ The New Arab, What was behind Iran's deadly missile attack on Iraqi Kurdistan?, 17.01.2024, <https://www.newarab.com/analysis/what-was-behind-irans-missile-attack-iraqi-kurdistan>

⁶⁴ Al Jazeera, Iraq says 16 people, including civilians, killed in 'new US aggression', 03.02.2024, <https://www.aljazeera.com/news/2024/2/3/us-warns-of-more-retaliatory-strikes-as-it-hits-iraq-syria-amid-gaza-war>

26 kwietnia 2024 r. drony Shahed-101 uderzyły w pola naftowe Khor Mor (Sulajmanijja), zabijając 4 jemeńskich pracowników.^[65]

Dnia 23 sierpnia 2024 r. siły tureckie zbombardowały w pobliżu Teperres (Sulajmanijja) pojazd przewożący dziennikarzy pracujących dla popierającej PKK Sterk TV. W wyniku zdarzenia 2 osoby zostały zabite, a 6 odniosło obrażenia.^[66]

3 września 2024 r. turecki dron uderzył w samochód cywilny jadący drogą pomiędzy wioskami Xelekan i Kani Watman (Sulajmanijja), zabijając 3 osoby (mężczyznę i jego 2 synów). Dzień później doszło do podobnego incydentu – dnia 5 września turecki dron uderzył w samochód cywilny w wiosce Harmaylah, zabijając 3 osoby. Ww. byli domniemanymi członkami PKK.^[67]

DZIAŁANIA PARTYZANCKIE

Nadal na terenie Iraku odnotowuje się pojedyncze ataki nielegalnych ugrupowań zbrojnych na cywilów, ale mają one charakter sporadyczny.^[68]

30 września 2023 r. niezidentyfikowana organizacja zbrojna przeprowadziła atak przy pomocy IED na wioskę Umraniya (Diyala), w wyniku którego zginęło 11 osób. Do tego typu incydentów dochodziło również okazjonalnie w 2022 i 2024 r., jednak liczba ofiar była mniejsza.^[69]

DZIAŁANIA ODWETOWE

W dostępnych źródłach brak jest informacji o tego typu zdarzeniach w 2022 r., 2023 r. oraz 2024 r.^[70]

SYTUACJA HUMANITARNA W STREFACH KONFLIKTU ZBROJNEGO

Sytuacja humanitarna w Iraku poprawiła się. Nadal najbardziej potrzebującą pomocy grupą są uchodźcy wojenni, których liczba szacowana jest na ok. 1 mln, którzy nie zawsze mogą powrócić do swoich domów ze względu na brak podstawowych usług, sytuację bezpieczeństwa i brak jakiegokolwiek majątku. Kontynuowane są prace mające na celu usuwanie min i niewybuchów, w szczególności w guberniach: Niniwa i Basra.^[71]

⁶⁵ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Iraq, Civilians, Air/drone strikes, 01.01.2022 – 31.12.2024, dane pobrano 15.01.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

⁶⁶ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Iraq, Civilians, Air/drone strikes, 01.01.2022 – 31.12.2024, dane pobrano 15.01.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

⁶⁷ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Iraq, Civilians, Air/drone strikes, 01.01.2022 – 31.12.2024, dane pobrano 15.01.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

⁶⁸ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Iraq, Civilians, 01.01.2022 – 31.12.2024, dane pobrano 15.01.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

⁶⁹ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Iraq, Civilians, Unidentified armed groups, 01.01.2022 – 31.12.2024, dane pobrano 15.01.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

⁷⁰ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Iraq, Civilians, Military forces of Iraq, 01.01.2022 – 31.12.2024, dane pobrano 15.01.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

⁷¹ UN Security Council, Implementation of resolution 2631 (2022), 11.05.2023, https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/S_2023_340.pdf

ZAGROŻENIA DLA CYWILÓW NIEZWIĄZANE Z KONFLIKTEM ZBROJNYM

TERRORYZM

Mimo że zagrożenie zamachami terrorystycznymi w Iraku nadal istnieje, w ostatnich latach nie odnotowano zamachów przeprowadzonych na dużą skalę.^[72] Ostatni tego typu zamach miał miejsce w lipcu 2021 r., kiedy co najmniej 35 osób zostało zabitych, a dziesiątki rannych w zamachu bombowym, do którego doszło na ruchliwym rynku al-Wuhailat, w dzielnicy Sadr City. Do ataku przyznało się Państwo Islamskie.^[73]

Od stycznia 2022 r. do końca 2024 r. nadal dochodziło jednak do mniejszych ataków organizowanych przez PI. W ich wyniku zginęło co najmniej 136 osób cywilnych.^[74]

POZAPRAWNE EGZEKUCJE, UPROWADZENIA, POGROMY

Dużym problemem pozostają: samowolne egzekucje, porwania i ataki na konkretne osoby, przeprowadzane przez różne ugrupowania zbrojne, także powiązane z rządem, oraz lokalne milicje klanowe; przypadki zemsty i lokalne konflikty między osobami i plemionami. Do największej ilości tego typu zająć dochodzi w Bagdadzie oraz guberniach: Majsan, Dijala i Niniwa. Tego typu zdarzenia mogą mieć jednak miejsce na terenie całego kraju.^[75]

Jednym z takich wydarzeń o największej skali był atak przeprowadzony 30 listopada 2023 r. Nieznani sprawcy zaatakowali wówczas samochody, którymi przemieszczała się rodzina miejscowego parlamentarzysty, niedaleko wioski Umraniya w guberni Dijala. Zginęło w sumie 11 osób, a 16 zostało rannych.^[76]

PRZEMOC STOSOWANA W TRAKCIE DEMONSTRACJI I PROTESTÓW

W Iraku i w Kurdystanie różnego typu demonstracje i protesty są na porządku dziennym. Baza ACLED zarejestrowała na przestrzeni 2022 r. ponad 1.000 takich zdarzeń, w 2023 r. blisko 900, natomiast w 2024 r. – ponad 900.^[77] Na ogół mają one pokojowy przebieg, chociaż czasem dochodzi do zamieszek, w czasie których interweniuje policja. Od początku 2022 r. do końca 2024 r. w Iraku odbyło się 341 gwałtownych demonstracji oraz demonstracji z interwencją policji.^[78]

⁷² ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Iraq, Civilians, 01.01.2022 – 31.12.2024, dane pobrano 15.01.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

⁷³ BBC News, Iraq attack: Twin suicide bombings in central Baghdad kill 32, 22.01.2021, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-55746676>

⁷⁴ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Iraq, Civilians, Islamic State, 01.01.2022 – 31.12.2024, dane pobrano 15.01.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

⁷⁵ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Iraq, Civilians, 01.01.2022 – 31.12.2024, dane pobrano 15.01.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

⁷⁶ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Iraq, Civilians, 01.01.2022 – 31.12.2024, dane pobrano 15.01.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

⁷⁷ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Iraq, Violent demonstrations, Demonstrations with intervention, 01.01.2022 – 31.12.2024, dane pobrano 15.01.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

⁷⁸ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Iraq, Protests, Violent demonstrations, Demonstrations with intervention, 01.01.2022 – 31.12.2024, dane pobrano 15.01.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

Dnia 2 września 2023 r., w Kirkuku irackie siły bezpieczeństwa otworzyły ogień do demonstrantów bez wcześniejszego ostrzeżenia, zabijając co najmniej 4 osoby i raniąc 16 innych. Przemoc ma miejsce w obliczu narastających od miesięcy napięć między Kurdami, Arabami i Turkmenami zamieszkującymi Kirkuk.^[79]

PRZESTĘPCZOŚĆ ZORGANIZOWANA

Skala przestępczości zorganizowanej jest ściśle związana z obecnością etnicznych i religijnych bojówek w poszczególnych regionach, a w szczególności tych, związanych z Iranem. Niezdolność państwa do efektywnego nadzoru nad tymi bojówkami doprowadziła do powstania sieci nielegalnych tras przerzutowych i węzłów przeładunkowych. Irak stał się dogodnym krajem tranzytowym dla wielu sieci przestępczych, działających za granicą. Zajmują się one przerzutem broni, narkotyków i nielegalnym handlem ropą naftową. Plemienne wspólnoty także angażują się w nielegalne działania, korzystając z nieszczelnych granic i korupcji wśród służb granicznych. Grupy plemienne są odpowiedzialne zwłaszcza za przemysł ludzi, napady rabunkowe, płatne zabójstwa i przemysł narkotyków.^[80]

Grupy typowo mafijne działają zwłaszcza w Kurdystanie, gdzie większość z nich jest zaangażowana w przemysł ropy do Turcji. Wymuszają haracze i ścigają osoby, które chcą ograniczyć ich wpływy, zwłaszcza niezależnych dziennikarzy. Niekiedy irackie i zagraniczne mafie rywalizują ze sobą, co prowadzi do wybuchów przemocy w kraju.^[81]

PRAWNE I PRAKTYCZNE ASPEKTY DOTYCZĄCE ZMIANY MIEJSCA POBYTU

PRZEPISY REGULUJĄCE SWOBODĘ PRZEMIESZCZANIA SIĘ

Konstytucja i ustawy zapewniają generalnie wolność przemieszczania się, wyjazdów zagranicznych i powrotów, ale rząd nie stosuje tych zasad w jednolity sposób. Prawo i zwyczaje generalnie ograniczają prawo przemieszczania się kobiet. Kobiety nie mogą wystąpić o paszport bez zgody męża lub opiekuna prawnego. Kobiety także nie mogą otrzymać bez zgody męskiego opiekuna dowodu osobistego (Civil Status Identification Document), wymaganego by otrzymać dostęp do publicznych usług, takich jak pomoc żywnościowa, ochrona zdrowia, zatrudnienie, szkolnictwo i zakwaterowanie.^[82]

Przemieszczanie się. Generalnie istnieje swoboda przemieszczania się i zmiany miejsca zamieszkania, zarówno w Iraku, jak i w Kurdystanie, jak również pomiędzy oboma tymi regionami. Jednak podróżujący zwykle muszą przejść kontrolę bezpieczeństwa przekraczając granicę gubernatorstw lub nawet dystryktów lub przy

⁷⁹ HRW (Human Rights Watch), Iraq: Security Forces Open Fire on Kirkuk Protesters, 08.09.2023, <https://www.hrw.org/news/2023/09/08/iraq-security-forces-open-fire-kirkuk-protesters>

⁸⁰ Global Organized Crime Index, Iraq 2023, <https://ocindex.net/country/iraq>

⁸¹ Global Organized Crime Index, Iraq 2023, <https://ocindex.net/country/iraq>

⁸² USDOS (US Department of State), 2023 Country Report on Human Rights Practices: Iraq, 23.04.2024, <https://www.ecoi.net/en/document/2107732.html>

wjeździe do niektórych miast. Podróżni muszą także posiadać dokumenty tożsamości, aby wjechać do innej guberni.^[83]

Na wielu terenach kraju, zwłaszcza tych, które były pod okupacją PI, nadal istnieją posterunki kontrolne, prowadzone przez PMU lub inne siły rządowe. Lokalne władze nie zawsze uznają przepustki wydawane przez władze centralne, w tym w szczególności zezwalające niektórym osobom na powrót. Prawo zezwala siłom bezpieczeństwa ograniczać wewnętrzne przemieszczanie się obywateli i podejmować niezbędne środki, by przeciwdziałać zagrożeniom porządku publicznego. Jednakże zarówno wojsko, jak i oddziały PMU/TMF, selektywnie wdrażają te przepisy, żądając pozwoleń na pobyt na danym terenie, aby ograniczyć napływ osób z innych grup etnicznych / innych wyznań lub aby wymusić łapówki za uzyskanie takiego zezwolenia. Dotyczy to zwłaszcza sunnickich Arabów i innych grup etnicznych, wracających na tereny wyzwolone spod okupacji PI.^[84] W niektórych regionach kraju (głównie gubernie: Dijala i Niniwa), wymaga się poręczenia od mieszkańca danego dystryktu (tzw. sponsora) za osobę, która wjeżdża.^[85]

Na terenie Kurdystanu istnieje obowiązek rejestrowania nowoprzybyłych w urzędach bezpieczeństwa, zwanych *asayish*. Wszystkie osoby, niezależnie od pochodzenia etnicznego i wyznawanej wiary, także Kurdowie, muszą przed wjazdem do irackiego Kurdystanu, przejść kontrolę osobistą i kontrolę pojazdu.^[86]

Zmiana miejsca zamieszkania. W celu osiedlenia się w wybranym miejscu w Iraku lub Kurdystanie są zwykle wymagane tymczasowe lub stałe zgody z lokalnych biur bezpieczeństwa. Aby uzyskać taką zgodę w wielu miejscowościach trzeba mieć „sponsora/poręczyciela”.^[87] Poszczególne regiony mają dużą swobodę decydowania o tym, kto może się osiedlić i na jakich warunkach.^[88] We wrześniu 2022 r. gubernator Basry ogłosił, że za zgodą MSW, nie będą już przyznawane zgody na zamieszkanie w tej guberni, na skutek gwałtownego wzrostu takich wniosków. Wcześniej podobny wniosek pojawił się od władz lokalnych Karbali.^[89]

MIGRACJE WEWNĘTRZNE

Irak jest w dużym stopniu zurbanizowanym krajem, gdzie około 70% ludności mieszka w miastach, ale mieszkańców miast stale przybywa. Największe miasta to:

⁸³ UNHCR (UN High Commissioner for Refugees), Relevant Country of Origin Information to Assist with the Application of UNHCR's Country Guidance on Iraq, 11.2022, <https://www.refworld.org/reference/countryrep/unhcr/2022/en/124177>

⁸⁴ USDOS (US Department of State), 2023 Country Report on Human Rights Practices: Iraq, 23.04.2024, <https://www.ecoi.net/en/document/2107732.html>

⁸⁵ UNHCR (UN High Commissioner for Refugees), Relevant Country of Origin Information to Assist with the Application of UNHCR's Country Guidance on Iraq, 11.2022, <https://www.refworld.org/reference/countryrep/unhcr/2022/en/124177>

⁸⁶ USDOS (US Department of State), 2023 Country Report on Human Rights Practices: Iraq, 23.04.2024, <https://www.ecoi.net/en/document/2107732.html>

⁸⁷ UNHCR (UN High Commissioner for Refugees), Relevant Country of Origin Information to Assist with the Application of UNHCR's Country Guidance on Iraq, 11.2022, <https://www.refworld.org/reference/countryrep/unhcr/2022/en/124177>

⁸⁸ UNHCR (UN High Commissioner for Refugees), Relevant Country of Origin Information to Assist with the Application of UNHCR's Country Guidance on Iraq, 11.2022, <https://www.refworld.org/reference/countryrep/unhcr/2022/en/124177>

⁸⁹ USDOS (US Department of State), 2022 Country Report on Human Rights Practices: Iraq, 20.03.2023, <https://www.ecoi.net/en/document/2089064.html>

Bagdad (8 mln), Mosul (1,8 mln), Basra (1,5 mln), Kirkuk (1 mln), Nadżaf (0,95 mln) i Irbil (0,9 mln).^[90]

Ludność w powojennym okresie migruje na dużą skalę na różne tereny, chociaż w szczególności wjazd na tereny sporne między irackim Kurdystanem i Irakiem oraz na tereny wcześniej okupowane przez PI może być utrudniony. O możliwości zamieszkania na nowym terenie decyduje wiele czynników, jak zamożność, płeć, czy etniczne, plemienne i rodzinne powiązania. Na terenach kurdyjskich trudno jest się osiedlić osobom, które nie znają lokalnego języka, a na południowych terenach szyickich – osobom innych wyznań.^[91]

Na szczególne trudności w zmianie miejsca pobytu w większości regionów Iraku mogą napotkać Arabowie sunnici, zwłaszcza uchodźcy wracający z obozów dla uchodźców, gdyż powszechnie mogą być kojarzeni z PI i miejscowa ludność oraz władze lokalne mogą im utrudniać osiedlenie się na ich terenie.^[92]

WEWNĘTRZNI UCHODźCY

Na dzień 1 października 2024 r. liczba osób wewnętrźnie przesiedlonych w Iraku, które powróciły do swoich domów wynosiła 4,9 mln. Jednocześnie około 1 mln osób nadal pozostaje wewnętrźnie przesiedlonych (IDPs).^{[93][94]} Większość przesiedleńców mieszka w prywatnych kwaterach w miastach lub nieformalnych osiedlach w całym kraju, natomiast 115 000 mieszkało w 21 obozach dla uchodźców wewnętrznych w irackim Kurdystanie (dane z końca września 2024 r.).^[95] Około 40% uchodźców zamieszkujących ww. region to Arabowie sunnici, 30% jezydzi, 13% Kurdowie różnych denominacji, 7% chrześcijanie i pozostali należący do innych grup wyznaniowych i etnicznych.^{[96][97]}

Rząd iracki prowadzi również proces repatriacji Irakijczyków, przebywających w obozach dla uchodźców na terenie Syrii. Są to głównie kobiety i dzieci, rodziny bojowników należących do PI. Mężczyźni zwykle unikają powrotu z obawy przed procesami. W 2023 r. powróciło ponad 5 000 osób. Osoby chcące się repatriować zgłaszają swoje nazwiska, które są przesyłane do Bagdadu w celu weryfikacji. Po powrocie do Iraku wszyscy są umieszczani w obozie w Jadaa 1, gdzie przechodzą rehabilitację prowadzoną przez agencje ONZ, zanim mogą powrócić do swoich

⁹⁰ CIA (Central Intelligence Agency), The World Factbook. Iraq, 16.01.2025, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/iraq/>

⁹¹ DFAT (Australian Government - Department of Foreign Affairs and Trade), Country Information Report – Iraq, 16.01.2023, <https://www.ecoi.net/en/file/local/2036511/country-information-report-iraq.pdf>

⁹² USDOS (US Department of State), 2023 Country Report on Human Rights Practices: Iraq, 23.04.2024, <https://www.ecoi.net/en/document/2107732.html>

⁹³ UNHCR (UN High Commissioner for Refugees), UNHCR Iraq Factsheet, September 2024, <https://reliefweb.int/report/iraq/unhcr-iraq-factsheet-september-2024>

⁹⁴ UN Security Council, Implementation of resolution 2732 (2024); Report of the Secretary-General [S/2024/857], 26.11.2024, <https://undocs.org/S/2024/857>

⁹⁵ UNHCR (UN High Commissioner for Refugees), UNHCR Iraq Factsheet, September 2024, <https://reliefweb.int/report/iraq/unhcr-iraq-factsheet-september-2024>

⁹⁶ USDOS (US Department of State), 2022 Country Report on Human Rights Practices: Iraq, 20.03.2023, <https://www.ecoi.net/en/document/2089064.html>

⁹⁷ The New Humanitarian, In Iraq, a rushed camp closure fuels unease over the safety of IS returns, 24.08.2023, <https://www.thenewhumanitarian.org/news-feature/2023/08/24/iraq-rushed-camp-closure-fuels-unease-over-safety-returns>

rodziny wiosek.^[98] Na początku 2024 r. w obozie Jadaa 1 przebywało 43 000 osób, z czego prawie połowa to byli obywatele Iraku, pochodzący z guberni Anbar, z dystryktu al Qaim.^[99]

Równocześnie rozpoczęty został proces zamykania obozów dla uchodźców na terenie całego Iraku (pierwotnie było 170 obozów dla IDP).^[100] W styczniu 2024 r. iracka Rada Ministrów ogłosiła termin 30 lipca na zamknięcie ostatnich obozów dla przesiedleńców wewnętrznych (IDP) w Regionie Kurdystanu (termin został ostatecznie przedłużony do końca 2024 r.). Jednocześnie aby zachęcić Irakijczyków do powrotów, Ministerstwo ds. Migracji i Przesiedleńców ogłosiło pakiet pomocy dla powracających, w tym jednorazową wypłatę w wysokości 4 mln dinarów irackich (około 3 000 USD) na rodzinę, możliwość zajęcia niektórych stanowisk rządowych, świadczenia socjalne i nieoprocentowane pożyczki dla małych firm.^[101]

Według Międzynarodowej Organizacji ds. Migracji, w okresie od 3 kwietnia do 29 sierpnia 2024 r. obozy dla uchodźców wewnętrznych opuściło 7 699 rodzin, z których większość powróciła do gubernatorstw Niniwa i Salah ad-Din. W lipcu oficjalnie zamknięto ostatni obóz dla uchodźców wewnętrznych w gubernatorstwie Sulajmanijja.^[102]

Problemem wielu rodzin po powrocie są ograniczone możliwości zarobienia na życie, zwłaszcza w przypadku rodzin pozbawionych dorosłego mężczyzny, gdyż ci często zginęli lub zostali aresztowani jako członkowie PI. Niektórzy z powracających zastają zniszczone domy, a czasem spotykają się z odrzuceniem przez wspólnotę jako byli / domniemani członkowie PI.^[103] Dodatkowo, osoby wewnętrznie przesiedlone obawiają się o swoje bezpieczeństwo, ze względu na ryzyko prześladowań ze strony lokalnych społeczności, które postrzegają je jako powiązane z PI.^{[104][105]} Z kolei wielu chrześcijańskich uchodźców wewnętrznych odmówiło powrotu do miasta Tal Kayf, powołując się na strach przed okupującą je 50. Brygadą PMU.^[106]

W 2023 r. zanotowano tylko jeden nowy przypadek wewnętrznych przesiedleń. 18 września 2023 r. 1286 rodzin nomadów z okolic miejscowości Jabal Biradwst, koło Irbilu, zostało przymusowo relokowanych w inne miejsca. Ewakuacja miała

⁹⁸ AAWSat, Iraq Steps Up Repatriations from ISIS Camp in Syria to Reduce Militant Threats, 15.09.2023, <https://english.aawsat.com/arab-world/4548621-iraq-steps-repatriations-isis-camp-syria-reduce-militant-threats>

⁹⁹ WFP (World Food Programme), Jada'a1 Center: WFP Rapid Assessment: Assessing Current Conditions and Recommending Strategies for Effective Intervention, June 2024, 08.07.2024, <https://reliefweb.int/attachments/4b6dd911-f85a-4393-90c4-8504f854b403/J1%20Rapid%20Assessment.pdf>

¹⁰⁰ UN Security Council, Implementation of resolution 2631 (2022), 11.05.2023, https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/S_2023_340.pdf

¹⁰¹ HRW (Human Rights Watch), World Report 2025 - Iraq, 16.01.2025, <https://www.hrw.org/world-report/2025/country-chapters/iraq>

¹⁰² HRW (Human Rights Watch), World Report 2025 - Iraq, 16.01.2025, <https://www.hrw.org/world-report/2025/country-chapters/iraq>

¹⁰³ The New Humanitarian, In Iraq, a rushed camp closure fuels unease over the safety of IS returns, 24.08.2023, <https://www.thenewhumanitarian.org/news-feature/2023/08/24/iraq-rushed-camp-closure-fuels-unease-over-safety-returns>

¹⁰⁴ HRW (Human Rights Watch), World Report 2025 - Iraq, 16.01.2025, <https://www.hrw.org/world-report/2025/country-chapters/iraq>

¹⁰⁵ BAMF (Federal Office for Migration and Refugees (Germany)), Briefing Notes Summary, 31.12.2024, dostępne na: https://www.ecoi.net/en/file/local/2120376/IRQ_July-December2024_en.pdf

¹⁰⁶ USDOS (US Department of State), 2023 Country Report on Human Rights Practices: Iraq, 23.04.2024, <https://www.ecoi.net/en/document/2107732.html>

miejsce tuż przed wejściem w życie irańsko-irackiego porozumienia w sprawie oczyszczenia granicy z bojówek należących do Kurdów irańskich.^[107]

Brak jest informacji o przesiedleniach w 2024 r.

UCHODŹCY W KRAJACH SĄSIEDNICH

W krajach regionu przebywa stosunkowo niewielka liczba uchodźców z Iraku. Według statystyk UNHCR z 2022 r., ogółem zarejestrowano 276 000 irakijskich uchodźców, głównie w Syrii, Turcji, Egipcie, Jordanii i Libanie.^[108]

Ponadto iracka diaspora obecna jest w wielu krajach świata i nie stanowi jednolitej grupy. Składa się z osób o zróżnicowanym pochodzeniu etnicznym i religijnym, odzwierciedlającym burzliwe dzieje tego kraju w ostatnich dziesięcioleciach. Niektóre grupy, jak chrześcijanie chaldejscy czy mandejczycy właściwie zupełnie opuścili ten kraj. Duże grupy Irakijczyków osiadły w USA po wojnie w Zatoce Perskiej. Kolejną falę emigracji spowodowała interwencja USA w Iraku w 2004 r. i następujące po niej konflikty.^[109]

PODSUMOWANIE

Na mocy konstytucji z 2005 r., Republika Iraku jest federalną demokracją parlamentarną. Konstytucja zatwierdziła autonomiczny status Regionu Kurdystanu, który posiada własne instytucje władzy, administrację, wojsko (siły zbrojne - Peszmerge) oraz siły bezpieczeństwa.

Zarówno w Iraku, jak i w Kurdystanie obowiązuje kara śmierci, ale tylko w Iraku jest ona wykonywana.

Obecnie sytuacja bezpieczeństwa na większości terenów Iraku ulega stopniowej poprawie. Mimo że w kraju nadal aktywne są oddziały nielegalnych grup zbrojnych, jak również paramilitarnych bojówek poszczególnych grup religijnych i etnicznych oraz zdarzają się także naloty i bombardowania ze strony armii amerykańskiej, irańskiej i tureckiej, to zagrożenie dla ludności cywilnej znacząco zmalało. Ataki na cywilów zdarzają się sporadycznie i mają charakter punktowy i rozproszony. Nie przybierają dużej skali i nie stanowią powszechnego zagrożenia dla życia mieszkańców Iraku.

Poprawia się również sytuacja humanitarna, a władze prowadzą dość zaawansowany program powrotów osób wewnętrznie przesiedlonych.

¹⁰⁷ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Iraq, Strategic developments, 01.06.2022-31.12.2024, dane pobrano 15.01.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

¹⁰⁸ Relief Web, UNHCR Syria and Iraq Situations: 2022 Response Overview - February 2022, 28.02.2022, <https://reliefweb.int/report/iraq/unhcr-syria-and-iraq-situations-2022-response-overview-february-2022>

¹⁰⁹ Wikipedia, Iraqi Diaspora, https://en.wikipedia.org/wiki/Iraqi_diaspora

ZASTRZEŻENIE

Niniejsze opracowanie tematyczne zostało przygotowane przez Wydział Informacji o Krajach Pochodzenia Urzędu do Spraw Cudzoziemców na potrzeby prowadzenia postępowań w sprawach o udzielenie ochrony międzynarodowej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Opracowanie na temat sytuacji bezpieczeństwa może być pomocne w szczególności w sprawach rozpatrywanych w oparciu o **art. 15 pkt. 3 oraz art. 18 pkt. 1. Ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP z dn. 13 czerwca 2003 z późn. zmianami.**

Treść opracowania nie przesądza jednak o wyniku decyzji w indywidualnym postępowaniu administracyjnym, gdyż zawsze brana jest pod uwagę całość zgromadzonego materiału dowodowego i indywidualny charakter sprawy.

Informacje zamieszczone w niniejszym opracowaniu pochodzą w większości z publicznie dostępnych źródeł. Zostały one zebrane i opracowane przy zachowaniu zasady neutralności i obiektywizmu, a także z dołożeniem najwyższej staranności – tak, by odzwierciedlały aktualny w chwili publikacji opracowania stan wiedzy na prezentowany temat, a także pochodziły z różnych źródeł.

Terminologia użyta w niniejszym opracowaniu nie jest terminologią prawniczą. Określenia takie jak „prześladowanie”, „dyskryminacja”, „konflikt” itp. używane mogą być, za materiałami źródłowymi, w znaczeniu potocznym i nie są tożsame z definicjami podanymi w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Niniejsze opracowanie zawiera wyłącznie informacje, poglądy i opinie prezentowane przez autorów materiałów źródłowych. Oświadczenia i oceny zawarte w niniejszym opracowaniu nie są i nie mogą być uważane za oświadczenia i oceny własne Urzędu do Spraw Cudzoziemców. Niniejsze opracowanie nie jest także i nie może być uważane za jakąkolwiek deklarację polityczną polskich władz.

Urząd do Spraw Cudzoziemców nie ponosi odpowiedzialności prawnej za publikowane w opracowaniu treści ani nie jest zobowiązany do publikacji jego aktualizacji, a także nie ponosi odpowiedzialności za sposób wykorzystania udostępnionych informacji.

Informujemy, że autorskie prawa majątkowe do niniejszego opracowania, w tym prawo do jego rozpowszechniania i publicznego udostępniania w Internecie, przysługują wyłącznie Urzędowi do Spraw Cudzoziemców (adres: ul. Koszykowa 16, 00-564 Warszawa; NIP: 5262548316; REGON: 017315012).

BIBLIOGRAFIA:

1. AAWSat, Iraq Steps Up Repatriations from ISIS Camp in Syria to Reduce Militant Threats, 15.09.2023, <https://english.aawsat.com/arab-world/4548621-iraq-steps-repatriations-isis-camp-syria-reduce-militant-threats>
2. ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), Iraq, 01.01.2022 – 31.12.2024, dane pobrano 15.01.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>
3. Al Jazeera, Iraqi parliament elects Abdul Latif Rashid as new president, 13.10.2022, <https://www.aljazeera.com/news/2022/10/13/iraqi-parliament-elects-new-president-abdul-latif-rashid>
4. Al Jazeera, Iraq says 16 people, including civilians, killed in 'new US aggression', 03.02.2024, <https://www.aljazeera.com/news/2024/2/3/us-warns-of-more-retaliatory-strikes-as-it-hits-iraq-syria-amid-gaza-war>
5. Al Jazeera, Iraq's new prime minister-designate: Who is Mohammed al-Sudani?, 13.10.2022, <https://www.aljazeera.com/news/2022/10/13/iraqs-new-prime-minister-designate-who-is-mohammed-al-sudani>
6. Al Jazeera, Ruling KDP in Kurdish region of northern Iraq wins delayed elections, 30.10.2024, <https://www.aljazeera.com/news/2024/10/30/iraqi-kurdistan-ruling-party-kdp-wins-delayed-election>
7. Amnesty International, Death Sentences and Executions 2023, 29.05.2023, <https://www.ecoi.net/en/document/2091962.html>
8. Anadolu Agency, PKK terrorists continue to threaten security, economy of regional N.Iraq gov't, 20.04.2022, <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/pkk-terrorists-continue-to-threaten-security-economy-of-regional-niraq-govt/2568658>
9. AP (Associated Press), Troops hurt after three drones attack US bases in Iraq as tensions flare after Gaza hospital blast, 19.10.2023, <https://apnews.com/article/iraq-militias-iran-us-base-attack-drone-hamas-israel-war-80f6739c3ab34662afb316285914e39>
10. BAMF (Federal Office for Migration and Refugees (Germany)), Briefing Notes Summary, 31.12.2024, dostępne na: https://www.ecoi.net/en/file/local/2120376/IRQ_July-December2024_en.pdf
11. BBC Monitoring, Explainer: Cousins nominated to be new rulers of Iraqi Kurdistan, 04.12.2018, <https://monitoring.bbc.co.uk/product/c200gro0>
12. BBC News, Iraq accuses Turkey of attack that killed nine in Kurdistan, 21.07.2022, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-62246911>
13. BBC News, Iraq attack: Twin suicide bombings in central Baghdad kill 32, 22.01.2021, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-55746676>
14. BBC News, Iraqi Kurdistan profile, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-28147263>

15. BBC News, US personnel injured in missile attack on Al Asad airbase in Iraq, 21.01.2024, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-68045254>
16. Carnegie Endowment for International Peace, Kurdistan's Politicized Society Confronts a Sultanistic System, 18.08.2015, <http://carnegieendowment.org/2015/08/17/kurdistan-s-politicized-society-confronts-sultanistic-system-pub-61026>
17. CIA (Central Intelligence Agency), The World Factbook. Iraq, 16.01.2025, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/iraq/>
18. CNN, US conducts strike in Iraq on Kataib Hezbollah commander responsible for attacks on American forces, 07.02.2024, <https://edition.cnn.com/2024/02/07/politics/us-carries-out-an-airstrike-in-baghdad/index.html>
19. Defence 24, Turecka operacja w Iraku: w stronę chaosu, 12.05.2022, <https://defence24.pl/geopolityka/turecka-operacja-w-iraku-w-strone-chaosu-opinia>
20. DFAT (Australian Government - Department of Foreign Affairs and Trade), Country Information Report - Iraq, 16.01.2023, <https://www.ecoi.net/en/file/local/2036511/country-information-report-iraq.pdf>
21. EUAA (European Union Agency For Asylum), Iraq - Security Situation, 01.2022, [https://www.ecoi.net/en/file/local/2068422/2022_02_EUROPEAN_UNION_AGENCY_FOR_ASYLUM_\(EUAA\)_COI_Report_Iraq_Security_situation.pdf](https://www.ecoi.net/en/file/local/2068422/2022_02_EUROPEAN_UNION_AGENCY_FOR_ASYLUM_(EUAA)_COI_Report_Iraq_Security_situation.pdf)
22. Global Organized Crime Index, Iraq 2023, <https://ocindex.net/country/iraq>
23. HRW (Human Rights Watch), World Report 2025 - Iraq, 16.01.2025, <https://www.hrw.org/world-report/2025/country-chapters/iraq>
24. Institute Kurde de Paris, The final results of the parliamentary elections in Kurdistan, 31.10.2018, <https://www.institutkurde.org/en/info/the-final-results-of-the-parliamentary-elections-in-kurdistan-1232551449.html>
25. International Crisis Group, Iraq: Stabilising the Contested District of Sinjar, 31.05.2022, <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/gulf-and-arabian-peninsula/iraq/iraq-stabilising-contested-district-sinjar>
26. International Crisis Group, Turkey's PKK Conflict: A Regional Battleground in Flux, 18.02.2022, <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/western-europemediterranean/turkey/turkeys-pkk-conflict-regional-battleground-flux>
27. Kurdistan Region Presidency, <https://presidency.gov.krd/en/home/>
28. Kurdistan Regional Government, Prime Minister, Masrur Barzani, <https://gov.krd/english/government/the-prime-minister/>
29. Middle East Eye, How far will Turkey's anti-PKK operation in northern Iraq go?, 08.05.2018, <http://www.middleeasteye.net/news/turkey-pkk-iraq-operation-1642512166>
30. OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Eskalacja napięć turecko-amerykańskich na tle PKK, 17.02.2021,

<https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2021-02-17/eskalacja-napiec-turecko-amerykanskich-na-tle-pkk>

31. PISM (Polski Instytut Spraw Międzynarodowych), Irak po wyborach parlamentarnych, 15.10.2021, <https://www.pism.pl/publikacje/irak-po-wyborach-parlamentarnych>
32. Relief Web, UNHCR Syria and Iraq Situations: 2022 Response Overview - February 2022, 28.02.2022, <https://reliefweb.int/report/iraq/unhcr-syria-and-iraq-situations-2022-response-overview-february-2022>
33. Repetowicz W., Kurdystan iracki i jego społeczeństwo, 2023, https://portalswiatowid.udsc.gov.pl/api/file/HoNWTz53269_Kurdystan_iracki_i_jego_spoleczenstwo_pdf.pdf
34. Reuters, Iran says Iraq has agreed to disarm and relocate Kurdistan militants, 28.08.2023, <https://www.reuters.com/world/middle-east/iran-says-iraq-has-agreed-disarm-relocate-kurdistan-militants-2023-08-28/>
35. Reuters, KDP nominates Nechirvan and Masrour Barzani for Iraqi Kurdistan's top posts, 03.12.2018, <https://www.reuters.com/article/us-iraq-kurds/kdp-nominates-nechirvan-and-masrour-barzani-for-iraqi-kurdistan-top-posts-idUSKBN1020VY>
36. Rudaw, Over 440 death row inmates in Kurdistan Region: Official, 04.08.2023, <https://www.rudaw.net/english/kurdistan/04082023>
37. The New Arab, What was behind Iran's deadly missile attack on Iraqi Kurdistan?, 17.01.2024, <https://www.newarab.com/analysis/what-was-behind-irans-missile-attack-iraqi-kurdistan>
38. The New Humanitarian, In Iraq, a rushed camp closure fuels unease over the safety of IS returns, 24.08.2023, <https://www.thenewhumanitarian.org/news-feature/2023/08/24/iraq-rushed-camp-closure-fuels-unease-over-safety-returns>
39. The Washington Post, Turkey's War in Northern Iraq: By the Numbers, 27.07.2022, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/turkeys-war-northern-iraq-numbers>
40. UN Security Council, Implementation of resolution 2631 (2022), 11.05.2023, https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/S_2023_340.pdf
41. UN Security Council, Implementation of resolution 2732 (2024); Report of the Secretary-General [S/2024/857], 26.11.2024, <https://undocs.org/S/2024/857>
42. UNHCR (UN High Commissioner for Refugees), Relevant Country of Origin Information to Assist with the Application of UNHCR's Country Guidance on Iraq, 11.2022, <https://www.refworld.org/reference/countryrep/unhcr/2022/en/124177>
43. UNHCR (UN High Commissioner for Refugees), UNHCR Iraq Factsheet, September 2024, <https://reliefweb.int/report/iraq/unhcr-iraq-factsheet-september-2024>
44. USDOS (US Department of State), 2022 Country Report on Human Rights Practices: Iraq, 20.03.2023, <https://www.ecoi.net/en/document/2089064.html>

45. USDOS (US Department of State), 2023 Country Report on Human Rights Practices: Iraq, 23.04.2024, <https://www.ecoi.net/en/document/2107732.html>
46. WFP (World Food Programme), Jada'a1 Center: WFP Rapid Assessment: Assessing Current Conditions and Recommending Strategies for Effective Intervention, June 2024, 08.07.2024, <https://reliefweb.int/attachments/4b6dd911-f85a-4393-90c4-8504f854b403/J1%20Rapid%20Assessment.pdf>
47. Wikimedia Commons, File: Iraq, administrative divisions - de - colored.svg, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Iraq,_administrative_divisions_-_de_-_colored.svg
48. Wikipedia, Districts of Iraq, https://en.wikipedia.org/wiki/Districts_of_Iraq
49. Wikipedia, Governorates of Iraq, https://en.wikipedia.org/wiki/Governorates_of_Iraq
50. Wikipedia, Iraqi Diaspora, https://en.wikipedia.org/wiki/Iraqi_diaspora
51. Wikipedia, Law of Iraq, https://en.wikipedia.org/wiki/Law_of_Iraq
52. Worldcoalition.org, Middle East and North Africa: Abolitionist civil societies in full swing despite a difficult context, 15.02.2022 r., <https://worldcoalition.org/2022/02/15/mena-death-penalty-2022/>